

Verslag Deskundigengroep Dierziekten BTV 6 september 2023

Aanwezig: Arjan Stegeman, Piet van Rijn, Ruurd Jorritsma, Melle Holwerda, Armin Elbers, Gerdien van Schaik, René van den Brom, Wim Pelgrim en Fokko Aldershoff

Naar aanleiding van de recente uitbraak van blauwtong op enkele schapenbedrijven in het midden van Nederland, wordt de deskundigengroep dierziekten gevraagd om een inschatting van de epidemiologische situatie en een risicobeoordeling van verschillende maatregelen.

1. Wat is uw eerste inschatting van de epidemiologische situatie van blauwtong in Nederland, bijvoorbeeld ten aanzien van het totaal aantal besmette bedrijven op dit moment en ten aanzien van het besmette gebied (is het bijvoorbeeld mogelijk een besmet gebied binnen Nederland aan te wijzen en wat zou dit gebied dan zijn)?

Op dinsdag 5 september 2023 werd bekend dat er vier schapenbedrijven in het midden van het land besmet zijn met blauwtong. Op woensdag 6 september zijn er zeven nieuwe verdenkingen van blauwtong bij de NVWA gemeld uit dezelfde regio. De verwachting is dat het aantal besmettingen de komende tijd (nog flink) zal toenemen. Het is ook hoogstwaarschijnlijk dat naast schapen runderen besmet zijn, maar die tonen in het algemeen minder duidelijke klinische verschijnselen. Ditzelfde geldt voor geiten.

De situatie lijkt nu ongunstiger dan in 2006, toen was de besmetting in eerste instantie beperkt tot het zuiden van Nederland. Nu zijn de eerste besmettingen vastgesteld in het midden van het land. De virusoverdracht vindt primair plaats via knutten (maar ook eventueel iatrogen via naaldcontact bij vaccinatie etc.). Deze kunnen zich met de wind makkelijk over grotere afstanden landinwaarts verspreiden. De hoeveelheid aanwezige knutten in het landschap zit nu op zijn piek, maar zal naar verwachting, afhankelijk van de temperatuur, tot begin november nog wel hoog blijven en vlakt daarna meestal snel af tot lage aantallen in december. Daarnaast zal verspreiding van de infectie plaatsvinden door transport van besmette dieren.

Er is op basis van de huidige gegevens geen betrouwbare schatting te maken van het totaal aantal bedrijven dat momenteel besmet is, noch van de grootte van het besmette gebied. Gegeven dat het opbouwen van de infectie tot het huidige niveau meerdere cycli via herkauwers en knutten nodig heeft is de verwachting dat de infectie al minstens 1,5 tot twee maanden in Nederland aanwezig is. Samen met de huidige waargenomen verspreiding betekent dit dat de kans groot is dat het besmette gebied nu al groter is dan 25 kilometer vanaf het centrum van de nu bekend besmette bedrijven.

2. Op welke manier kan een beter inzicht worden verkregen in de epidemiologische situatie?

In eerste instantie kan door verhoogd bewustzijn bij met name schapenhouders de passieve surveillance worden versterkt en dat geeft een beter zicht in het verspreidingsgebied. Omdat passieve surveillance afhangt van individuele waarnemingen van veehouders is dit inzicht moeilijk objectief te kwantificeren.

Om een objectiever beeld te krijgen is het mogelijk om beschikbare tankmelkmonsters en bloedmonsters van rundvee en kleine herkauwers, respectievelijk, te testen op de aanwezigheid van antilichamen tegen blauwtongvirus. Dit betreft monsters die zijn verzameld in de periode juli en augustus van dit jaar. Om de mate van verspreiding op dit moment vast te stellen zouden de meest recente verzamelde monsters in het hele land moeten worden getest, om de duur van de epidemie vast te stellen kunnen de monsters uit juli en augustus in het nu getroffen gebied het best worden getest. Hiermee kan een inschatting worden verkregen over de epidemiologische situatie nu en het verloop er naartoe, gespecificeerd naar postcodegebied.

Onderzoek naar knutten heeft vooral wetenschappelijke waarde en is minder relevant voor de actuele bestrijdingsmaatregelen. De minimaal voorgestelde waarnemingen conform EU richtlijnen moeten wel worden gedaan en kunnen behulpzaam zijn om de knuttensoort(en) te identificeren die verantwoordelijk zijn als vector (door knutten te onderzoeken op virus) en te zien of dit verschilt met de situatie in 2006-2009. Daarbij zou men zich in eerste instantie kunnen beperken tot die knuttensoorten die als potentiële vectoren bekend staan en hoofdzakelijk in Nederland voorkomen.

3. Op dit moment is heel Nederland besmet verklaard. Besmette bedrijven mogen geen dieren aan- of afvoeren. Verder zijn er geen restricties ingesteld binnen Nederland.

a. In welke mate kunnen vervoersbeperkingen bijdragen aan het voorkomen van de verspreiding van blauwtong in Nederland en hoe?

Het virus wordt overgebracht door knutten. Knutten verspreiden zich in het algemeen over korte afstanden, maar dit hangt wel sterk af van de wind. Als besmette herkauwers verplaatst worden naar een nog niet besmet gebied kunnen ze worden gebeten door knutten, waardoor het virus zich in dat gebied kan gaan verspreiden. Ook kunnen besmette knutten via veetransporten worden verplaatst. Op deze wijze kunnen dierverplaatsingen de verspreiding van de infectie bevorderen.

Dus in algemene zin zal het beperken van diertransporten naar onbesmet gebied, of naar dierverzamelingen zoals tentoonstellingen of keuringen, de verspreiding van het virus vertragen. Dit is ook in 2006 waargenomen, toen de infectie zich betrekkelijk langzaam verplaatste van Zuid Nederland naar Noord Nederland. Daarnaast is er een sterk seizoensgebonden patroon in de infectie. Naar verwachting zal het aantal infecties vanaf eind oktober/begin november afnemen omdat de omstandigheden voor de knutten dan ongunstiger worden, maar het precieze verloop daarvan hangt af van het weer (temperatuur).

In een optimistisch scenario, is het besmette gebied beperkt tot midden Nederland. In dat geval zal een vervoersverbod van herkauwers, een positieve bijdrage leveren en de verspreiding van het virus kunnen vertragen en blijft het besmette gebied dit jaar beperkt (ook door de boven aangegeven verwachte afname van de knuttenactiviteit).

In een pessimistisch scenario, is het besmette gebied al aanzienlijk groter dan nu bekend en heeft het virus zich al verder verspreid. In dat geval zal een vervoersverbod maar een zeer beperkte bijdrage leveren aan verspreiding binnen Nederland. Ervaringen van de epidemie in 2006-2009 leert dat de mogelijkheid van vervoer van besmette dieren naar gebieden die grenzen aan andere landen (in ons geval België, Luxemburg, Duitsland) of op korte afstand daarvan (Verenigd Koninkrijk, Denemarken) het virus duidelijk sneller in deze andere landen zal introduceren.

Epidemiologisch onderzoek als aangegeven onder vraag 2 en syndroomsurveillance, op basis van de meldplicht, kan meer inzicht geven in de grootte van het besmette gebied.

b. Welke maatregelen kunnen veehouders nemen om hun dieren te beschermen?

Veehouders kunnen geen dieren aanvoeren uit het nu bekende besmette gebied. Veehouders kunnen contacten van hun dieren met het nu bekende besmette gebied beperken (bv er niet uitscharen, er geen dieren naar toe brengen, niet met dieren naar shows gaan, etc.). Repellents en insecticiden zijn maar beperkt en kortdurend actief. Een repellent is gericht op het voorkómen van het bijten door insecten. Insecticiden zijn gericht op het doden van bijtende insecten. Om enige bijdrage te leveren, zullen beide typen producten veel en vaak moeten worden ingezet.

In de epidemie van 2006/2008 is enig preventief effect van opstallen in goed geventileerde stallen waargenomen bij runderen.

Op termijn zal vaccinatie de enige praktische optie zijn om herkauwers te beschermen tegen het virus. Daarvoor moet het serotype bekend zijn en moet geschikt vaccin beschikbaar zijn.

c. Welke maatregelen kunnen veehouders nemen om verspreiding te voorkomen?

Ook hier is het beperken van dierverplaatsingen weer het belangrijkste. Verplaats dieren zo min mogelijk en vooral niet uit besmet gebied. Bedenk dat besmette knutten ook kunnen meeliften met de dieren. Verspreiding kan worden vergroot als dieren van veel verschillende herkomsten worden verzameld, zoals op beurzen of bij keuringen, en vervolgens weer (terug) naar bedrijven gaan. Vaccinatie kan worden ingezet om verspreiding te voorkomen op het moment dat het serotype bekend is en er geschikte vaccins beschikbaar zijn.